

SKYLD OG SKADE

BØR ERSTATNINGSPLIGT
UDENFOR KONTRAKTSFORHOLD
VÆRE BETINGET AF CULPA?

AF

HENRY USSING
DOCENT VED UNIVERSITETET

15. 2/1661

KØBENHAVN
I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD
1914

INDHOLD.

<i>Indledning</i>	1
Opgaven stilles og afgrænses (3). Midler til dens Løsning (6).	

FØRSTE AFSNIT.

Teoretisk Undersøgelse (§§ 1—27).

A. Forberedende Undersøgelser (§§ 1—3, S. 10—31).

§ 1. <i>Retstridighedsbegrebet</i>	10
Det nordiske Retstridighedsbegreb antages (10); dog afgøres det ikke, om det er rigtigt at gøre Begrebet rent objektivt (16).	
§ 2. <i>Hindringer for en praktisk Løsning</i>	19
Strider det mod den almindelige Retsbevidsthed (20) eller mod Retfærdigheden (20) at paalægge Ansvar uden Skyld?	
§ 3. <i>Hovedlinjerne i det praktiske Problem</i>	24
Problemet stilles. Retsordenens almindelige Stilling overfor indtrædende Skader (25); Opretning er et Formaals for Retsordenen, men dog ikke en tilstrækkelig Grund til at paalægge Erstatning i alle Tilfælde (26); supplerende Grunde (28), særlig om Præventionshensynet (29).	

B. Erstatning ifølge Culpareglen (§§ 4—6, S. 31—59).

§ 4. <i>Præventionsformaalets Virkning</i>	31
Præventionsformaalet kan kun føre til Erstatningspligt ved retstridige Handlinger (31). Det fører fremdeles til at kræve Culpa (32). Culpabegrebets nærmere Udformning (33—51). — Der kan kun kræves en normal (rimelig) Grad af subjektiv Anspændelse (33).	
§ 5. <i>Bør der tages Hensyn til den handlendes Individualitet</i>	37
Om Personer, der i Evner o. l. staar under Normalen (38—50). De utilregnelige udsondres (39); af de andre maa der ubetinget kræves et Normalmaal i visse særlige Forhold (40). Iøvrigt sondres: Der bør ses bort fra den abnorme Individualitet (41—48) — den bærende Grund hertil er Præventionshensynet (41), derfor bør der gøres Undtagelser, hvor dette svigter (45); men Hovedreglen støttes af Praktikabilitetsgrunde (45); afsluttende Bemærkninger (47). — Derimod bør der tages Hensyn til normale Afvigelser fra Gennemsnittet (48—50).	

Om Personer, hvis Evner er over Normalen (50—51).

- § 6. *Afsluttende Bemærkninger om Culpareglen* 51
 Erstatningspligtens Begrundelse ved grove Forbrydelser (52).
 Erstatningsansvarets Omfang (54); Reglens teoretiske Iklædning (55). Culpareglens praktiske Mangler (56 ff.): 1. Dens Ubestemthed (56), 2. Bevisvanskeligheder (58).

C. Erstatning uden Culpa ved Interessekollisioner (§§ 7—17, S. 59—204).

I. Almindelig Begrundelse

(§§ 7—17, S. 59—149).

- § 7. *Direkte Indgreb (§§ 7—9)*..... 59
 I Interessekollisionstilfælde er det den hensigtsmæssigste Løsning at paalægge Erstatningspligt (61); thi herved naas Opretning, uden at nogen berettiget Interesse krænkes. Nærmere Paavisning af det sidste (63) med Hensyn til Handlinger, hvis Formaal er positivt Fremarbejde (64) eller Undgaaelse af Tab (67). Særlig om de Tilfælde, hvor Indgrebets Resultat er uvist (68), eller hvor Indgreb sker til Redning af absolute Goder (70).
- § 8. *(Direkte Indgreb) Erstatningspligt og Indgrebsret set under et* 72
 Erstatningspligten begrundet som et Udslag af Sætningen om Beskyttelse af berettigede Interesser; denne Grundsætnings almindelige Gyldighed (72). Undtagelser ved Nødret og Ekspropriation (75); selv her bør de økonomiske Interesser dog ikke opofres (77).
- § 9. *(Direkte Indgreb) Afsluttende Bemærkninger* 80
 Andre Fordele ved Erstatningsreglen (81). Reglens rette Formulering (82).
- § 10. *Vedvarende Ulemper i Naboforhold (§§ 10—11)*..... 84
 Handlinger, der medfører saadanne, er nær beslægtede med de direkte Indgreb (84). Grænserne for Grundejerens Ret (84); de kan i mange Tilfælde ikke drages ved absolute Regler (85). Her bliver der Plads for Erstatningsgrundsætningen; dog indtræder Erstatningspligt kun ved ekstraordinær Brug af en Ejendom (88). At Virksomheden drives som Erhverv, gør ingen Forskel (90). Bør der tages Hensyn til Virksomhedens Bærekraft (92). Eksempler (93).
- § 11. *Vedvarende Ulemper i Naboforhold (Fortsat)*..... 94
 Nægtelsen af Erstatningspligt fører til en uheldig Indsnævring af Handlefriheden (95); dens Anerkendelse virker ogsaa i andre Tilfælde gavnligt (97). Erstatningspligten bortfalder ikke, fordi Skaden ikke er forudset ved Virksomhedens Anlæg (97), men dette kan gøre Virksomheden retmæssig i videre Omfang end ellers (99). Den formelle (processuelle) Ordning (102). Afsluttende Bemærkninger (104).
- § 12. *Farlige Handlinger (§§ 12—16). — Forskellen mellem dem og andre Handlinger* 106
 Ogsaa udenfor de i §§ 7—11 omtalte Tilfælde findes Interesse-

- kollisioner (107); men Interesseafvejelsen er mere sammensat (107). De ufarlige Handlinger frembyder ingen Lighed med de foregaaende Tilfælde (109); dette gør derimod de farlige Handlinger (110). Forskellen mellem direkte Indgreb og farlige Handlinger (111) og mellem disse og ufarlige Handlinger (112).
- § 13. (*Farlige Handlinger*) *Ansvarsreglens almindelige Grund*..... 114
De i §§ 7—11 udviklede Synspunkter kan føre til at paalægge Erstatning ved Stordrift (114), ja for en rent ideal Betragtning endog ved alle farlige Handlinger (115). Skematisk Paavisning af, at Erstatningsreglen ikke vil krænke berettigede Interesser (115).
- § 14. (*Farlige Handlinger*) *Afvejelsen af de forskellige Hensyn*..... 118
Erstatningspligt kan ikke paalægges ved sædvanlige Handlinger, baade fordi det er unyttigt (119) og af andre Grunde (120). Derimod bør Erstatningspligt paalægges ved ekstraordinære Handlinger (122). Erstatningsreglen virker ikke trykkende, naar Pligten betinges af, at Faren var kendelig (124). — Om en enkelt Usikkerhed i Grundlaget, der ingen Betydning faar (126).
- § 15. (*Farlige Handlinger*) *Særlige Fordele ved den opstillede Regel*.. 127
Reglen anbefaler sig nationaløkonomisk (128); den sikrer den rette Afgrænsning af Handlefriheden i begge Retninger (129) og har andre Fordele (131), derunder navnlig at bringe Skaden ned til det mindst mulige (132).
- § 16. (*Farlige Handlinger*) *Indvendinger mod den opstillede Regel*.. 134
1. Kan Erstatningspligten ikke bæres af Industrien? (135).
2. At Forsikring er umulig, er ikke Grund til at gøre Undtagelse (137). Om Reglen har uheldig Indvirkning paa Initiativet (138). 3. Argumentet fra den historiske Udvikling (139).
Afluttende Bemærkninger om Erstatningspligt ved retmæssige Handlinger (141).
- § 17. *Særlig om Nødretten* 143
Nødretsbegrebet omfatter ogsaa blot farlige Handlinger (143). Ved disse bør Erstatningspligt anerkendes som ved direkte Indgreb (144). Er Nødretsreglen en Undtagelse? (146).

II. Nærmere Udformning af Ansvarsreglen

(§§ 18—22, S. 149—204).

- § 18. *Ansvarsfundamentet (§§ 18 og 19)* 149
Oversigt over Kravene til den Handling, der paadrager Ansvar (150). Særlige Bemærkninger om et Par af Betingelserne: a. Handlingens ekstraordinære Karakter (150), Eksempler (153). b. Farens Kendelighed (154). c. Reglen omfatter retstridige Handlinger, der tager sig ud som retmæssige (156).
- § 19. (*Ansvarsfundamentet*) *Særlig om Reglens Begrænsning til Interessekollisionstilfælde* 158
Ansvarsreglen omfatter kun Interessekollisioner (159—66) og

kun dem, hvor det er Størrelsen (Overvægten) af den handlendes Interesse, der gør Handlingen retmæssig (167—171). Afgrænsningen belyst ved Modsætning til andre Forhold (171—76), navnlig Sætningen *volenti non fit injuria* (171) og *compensatio culpæ* (173).

- § 20. *Forholdet mellem Handling og Skade*..... 176
Erstatningspligten bortfalder: 1) hvor Skaden ikke er adækvat Følge af Handlingen (177), 2) hvor den er hidført ved skadelidendes egen Skyld (181) eller 3) ved en Nødretshandling eller en anden ekstrarfarlig Handling (182); men 4) ikke ved vis major (184). 5) Erstatningen bør ikke begrænses til faste Beløb (188).
- § 21. *Hvem paahviler Erstatningspligten?*..... 189
1. Ansvarret bør normalt lægges paa den handlende (190), selv om han handler uden Vederlag (192). 2. Dog ikke, hvis han er Tjener (193) eller *negotiorum gestor* (195). 3. Om Værksherren (197) eller 4. Leverandøren af farlige Ting (199) bør hæfte ved Siden af.
- § 22. *Reglens praktiske Gennemførelse* 200
Er Reglen for ubestemt? (200). Obligatorisk Forsikring? (203). Bevisbyrden (204).

D. Andre Regler om Erstatning uden Culpa (§§ 23—26, S. 204—229).

- § 23. *Utilregnelige Personers Erstatningspligt*..... 204
Et almindeligt Ansvar kan ikke bygges paa Interessekollisionsbetragtningen (205). Dog bør Afsindige være ansvarlige (208), men ikke ubetinget (210), undtagen hvor Ansvar paalægges ifølge Interessekollisionsbetragtningen (211).
- § 24. *Andre Tilfælde af Erstatning uden Culpa* 212
De fleste andre Regler herom beror paa en Samvirken af flere Grunde (213). Udenfor Interessekollisioner og Kontraktsforhold er der ikke Grund til Ansvar uden Culpa (216).
- § 25. *Erstatning uden Culpa i Kontraktsforhold*..... 217
Kontraktsforholdet gør det i Almindelighed lettere at fravige Culpareglen (218); dog gælder noget andet med Hensyn til den Person, der handler uden Vederlag (221), og i Forhold, hvor det vilde genere Handlefriheden (222); der kan ogsaa være Grund til at begrænse Erstatningens Størrelse (222).
- § 26. *Interessekollisioner udenfor Integritetskrænkelserne* 223
Det opstillede Ansvarsprincip har kun ringe Anvendelse her (224), dog maaske ved Procesomkostninger samt ialtfald ved Arrest og Forbud (227) og ved uforskyldt Varetægtsarrest (229).
- § 27. *Resultatet af Undersøgelsen i første Afsnit*..... 229
Culpareglen bibeholdes (229), men suppleres af Sætningerne om den overvejende Interesses Erstatningspligt i Kollisionstilfælde (230) og om abnorme Personers Ansvar (231).

ANDET AFSNIT.

Tidligere Teorier om Erstatning uden Culpa

(§§ 28—31, S. 233—77).

- § 28. *Indledende Oversigt* 233
 Naturretens Teorier uden Forbindelse med Nutidens Bevægelse (233). Overblik over dennes Historie (234).
- § 29. *Almindelige Foraarsagelsesteorier* 238
 Teorierne er uklare (238). Forkæmpernes Argumenter (Nr. 1—6) undersøges og gendrives (241—47); særlig om (Nr. 3) det fri Initiativ som Ansvarsgrund (242) og Sætningen: *cujus commodum ejus periculum* (Nr. 4, S. 244). Positive Argumenter mod Teorierne (248); særlig om *conditio sine qua non*-Teorien (249) og de adækvate Foraarsagelsesteorier (250).
- § 30. *Andre Teorier, der forkaster Culpareglen* 252
 Müller-Erzbach's Gefährdungshaftung (252). Det er tiltrækkende, men umuligt at opstille et enkelt Erstatningsprincip (259); Sjögrens Forsøg (260).
- § 31. *Teorier, der vil supplere Culpareglen* 263
 A. Merkel (263); Unger (264); R. Merkel (266); M. Rümelin (269); Gjelsvik (272). — Billighedsprincippet (273). — Forholdet mellem Forf.s egen Teori og de tidligere (276).

TREDIE AFSNIT.

Fremmede Landes Erstatningsret i Nutiden

(§§ 32—52, S. 278—446).

- § 32. *Indledning. Undersøgelsens Begrænsning til Nutidens Ret* 278
 Planen for Undersøgelsen (278). Den gamle germanske Ret betegner et lavere Udviklingstrin (279). Den klassiske Romerrets Stilling til Problemet (282).
- A. Frankrig §§ 33—39, S. 290—354).
- § 33. *Lovgrundlaget* 290
 Den historiske Udvikling (291). Oversigt over Code Civil's Regler (292); den almindelige Erstatningsregel (293), foreløbig Behandling af art. 1384,1^o (296), art. 1385 (298), art. 1386 (302).
- § 34. *De nyere Strømninger* 305
 Almindelig Karakteristik af Udviklingen siden Code Civil (305); den nye Fortolkning af art. 1384 og Videnskaben (306).
- § 35. *Domstolenes Fortolkning af art. 1384,1^o* 310
 Svingningen i Retspraksis (310). Omraadet og Betingelserne for Anvendelsen af art. 1384,1^o efter nyere Praksis (313—25). 1. Hvilke Ting omfatter Reglen? (313). 2. Skaden skal være forårsaget af Tingen, »fait de la chose« (314). 3. Aarsagssammenhæng (318). 4. Ansvar et bortfalder ved vis major (318). 5. Hvem paahviler Ansvar et? (324). 6. Reglen er ikke begræn-

set til Interessekollisioner (325). — Betydningen af art. 1384, 1^o efter den ny Fortolkning (325).

- § 36. *Forholdet mellem Naboejendomme* 327
 Retsordningen hviler paa Praksis (327), der giver Krav paa Erstatning, naar Ulemperne overgaar det sædvanlige (328); Reglens vide Omraade (329). Erstatningspligten kan normalt opfattes som et Udslag af Culpareglen (331), men ved de forsvareligt drevne, autoriserede Virksomheder anerkender Praksis i Virkeligheden Erstatningspligt trods Handlingens Retmæssighed (332).
- § 37. *Skade ved Jernbane- og Minedrift*..... 336
 I. Jernbanedrift (336—38). Erstatningspligt anerkendes baade ved varige Ulemper (336) og ved Brande (337). II. Minedrift (338). Erstatningspligt tidligt anerkendt uden positiv Hjemmel, skønt Handlingen anses som retmæssig (338) og de reale Hensyn kun er af samme Art som ellers, omend særlig klare (340).
- § 38. *Offentlige Arbejder* 342
 Begrebet (342). Vidtgaaende Erstatningspligt indført af de administrative Retter (343). Reglen omfatter ikke blot (Nr. 1) Skade ved Anlægsarbejdet (343), men ogsaa (Nr. 2) ved den senere Drift (344). Tilfældenes Slægtskab med andre Ansvarstilfælde (347).
- § 39. *Afsluttende Oversigt* 349
 Forskellen mellem fransk Ret for hundrede Aar siden og nu (349). Reglerne om vedvarende Ulemper stemmer i alt væsentligt med Forf.s Teori (350); Regler om farlige Handlinger afviger noget, men fører gennemsnitligt til et lignende Resultat (351). Forf.s særlige Teori belyst ved fransk Ret (352).

B. Tyskland (§§ 40—44, S. 354—399).

- § 40. *Den almindelige Erstatningsregel* 354
 Tysk Ret før BGB (354). Oversigt over BGB's Regler (355). Den almindelige Erstatningsregel i § 823 (356).
- § 41. *BGB's Regler om Ansvar uden Culp*..... 358
 § 904 (358); § 835 (358); § 833 (359—370); Historie (359).
 1. Reglen gælder Luksusdyr (360). 2. Skaden skal skyldes Dyrets vilkaarlige Handling (360). 3. Den ansvarlige (365).
 4. Reglen er ikke begrænset til Interessekollisioner (366), men Praksis indskrænker dens Rækkevidde ad forskellige Veje (367).
 5. Omstændigheder, der kan bringe Ansvar til at bortfalde (369).
- § 42. *Andre Lovbestemmelser, der paalægger Ansvar for retmæssige, farlige Handlinger* 370
 I. Jernbaners Ansvar for Personskade, Haftpflichtgesetz § 1 (370). II. Beslægtede »Landesgesetze« (374). III. Automobilloven af 1909 (375). IV. Bjergværkers Erstatningspligt i Preussen (378).

- § 43. *Erstatningspligt i Forholdet mellem Naboejendomme ifølge Gewerbeordnung § 26* 380
 Den almindelige Afgrænsning af Grundejerens Ret overfor Naboer (380); »Die Unterlassungsklage« (383). Erstatningspligt normalt betinget af Culpa; men Undtagelse i Gew. O. § 26 (384). Betingelser for Anvendelsen af denne Regel (385); Uklarhed hersker med Hensyn til Skade før Sagen (386).
- § 44. *Erstatningspligt uden Culpa ifølge Retspraksis*..... 389
 Retspraksis har udformet en almindelig Grundsætning af samme Art som Gew. O. § 26 (390). Begrundelsen (391); Eksempler (393); Betingelser (393).
 Tilbageblik over tysk Ret (395). Kun i begrænset Omfang gives Erstatning ved farlige, retmæssige Handlinger (396); Udbytet af Undersøgelsen iøvrigt (398).

C. England (§§ 45—51, S. 399—437).

- § 45. *Indledning. Begrebet negligence* 399
 Engelsk Ret har ingen almindelig Erstatningsregel (399). Begrebet negligence undersøges (401).
- § 46. *Trespass* 405
 Trespassbegrebets historiske Udvikling (405). Kræves der negligence? (407).
- § 47. *Ansvar for Dyr* 409
 I. Personskade voldt af farlige Dyr (409). II. Skade paa fremmed Grund (410). III. Andre Regler om Personskade (411). IV. Tingsskade udenfor II (412). V. Hunde (413).
- § 48. *Vedvarende Ulemper i Naboforhold*..... 413
 Den almindelige Regel om Grænserne for Ejerens Ret (413). Naar Ulemperne gaar over Grænsen, er Handlingen kun retmæssig, hvis den har Lovhjemmel (415); og denne medfører, at Erstatningspligt bortfalder (417); dog tager nyere Love Forbehold og retablerer saaledes Erstatningspligt ved retmæssige Handlinger (419).
- § 49. *Handlinger, der er farlige for Naboer*..... 420
 I. I Medfør af Fletcher v. Rylands gælder et Ansvar uden Culpa ved ekstraordinære farlige Anlæg (420); dog gøres ogsaa her Undtagelse, naar Handlingen har særlig Hjemmel (424). Railway Fires Act (425). II. Skade voldt ved Ild (425). III. Farlige Handlinger, der krænker Servitutrettigheder (426).
- § 50. *Public nuisances* 427
 Hvornaar de afføder Erstatningskrav (427). I. I Forholdet mellem privat Ejendom og Gade gælder vistnok samme Regler som i §§ 48—49 (427). II. Forholdet mellem flere, der færdes paa offentligt Sted (429). — Reglen begrænses ved Kravet om juridisk Foraarsagelse (430).
- § 51. *Culpaprinzipets Anvendelse i engelsk Ret*..... 430
 De specielle Regler suppleres af Culpareglen, der dog ikke fyl-

der alle Huller (430). Tilfælde, hvor Ansvar et gaar ud over Culpareglen (432).

Sammenligning med Forfatterens Teori (433—37); særlig om varige Ulemper (433) og om farlige Handlinger (435). Bevis for, at engelsk Ret anerkender Ansvar ved retmæssige Handlinger (435).

§ 52. Afsluttende Oversigt over udenlandsk Ret.....	437
Korte Bemærkninger om andre Lande end de i det foregaaende omtalte (437—44): Italien (437), Belgien (438), Schweiz, Østrig (439), Sverige (440), Finland (441), Norge (442). Tilbageblik over Afsnit III (444).	

FJERDE AFSNIT.

Dansk Ret (§§ 53—56, S. 447—480).

§ 53. Culpareglen anerkendt	447
Culpareglen er Hovedreglen, omend ikke hjemlet i D. L. (447). Derved udelukkes Anerkendelsen af Forf.s Teori ikke (452).	
§ 54. Vedvarende Ulemper i Naboforhold	454
Hovedreglen er den samme som i andre Lande (454); men Domstolene kan formentlig anerkende Handlinger for retmæssige, selv om de medfører usædvanlige Ulemper (455), og samtidig paalægge Erstatning (458). Reglens Omraade (460).	
§ 55. Farlige Handlinger.....	462
Lovbestemmelser, der paalægger Ansvar uden Culpa (462). Love, der lægger Bevisbyrden paa Sagsøgte (463). Ulovbestemte Tilfælde (467). Erstatningspligt anerkendt ved Nødretshandlinger (468) og i et vist Omfang af Taksationskommissionerne (468). Tvivl, om den kan anerkendes i andre Tilfælde (470). Svingningen i Domstolenes Holdning (471).	
§ 56. Undersøgelsens praktiske Resultat.....	476
Dansk Rets Stilling (476). Krav til Lovgivningsmagten om Indgriben (477).	
Tillæg. Nyere franske Retsafgørelser om Code Civil art. 1384 1 ^o	481
Fortegnelse over engelske Domme.....	493
Forkortelser. I. Litteratur	497
II. Andre Forkortelser.....	499
Rettelser.....	500